

Soá és pharrajimos

A szombathelyi zsidóság és cigányság deportálásának emlékezete

Időszaki kiállítás • 2004. november 5-től december 3-ig hétköznap 8-17 óráig • Szombathely, Vas Megyei Levéltár kiállítóterme

Soá és pharrajimos

A szombathelyi zsidóság és cigányság deportálásának emlékezete

Időszaki kiállítás • 2004. november 5-től december 3-ig hétköznap 8-17 óráig • Szombathely, Vas Megyei Levéltár kiállítóterme

4/2005

HIRDETMÉNY

A gettóban elhelyezett zsidók

az értékeik átadására és elrejtésére nézve
kikérdezés alatt állanak.

Mindazok a személyek, kiknek birtokában
olyan, zsidóktól származó értéktárgyak
vannak, amelyeket ezideig a pénzügyi hatóságnak
nem jelentettek be,

a hirdetmény kifüggesztésétől számított
24 óra alatt a helyi rendőrhatalóságnál jelenték be.

A bejelentési kötelezettség vonatkozik azokra a személyekre is, akiknek
nincs a birtokában, de tudomásuk van a zsidóvagyon rejtékhelyéről.

A bejelentés elmulasztása azonnali **internálást** von maga után.

Szombathely, 1944. évi június hó 29-én.

Rendőrkapitányság.

A kiállítást rendezte:

Magyar–Izraeli Baráti Társaság – Szombathely
Vas Megyei Levéltár
Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága

A kiállítás támogatói:

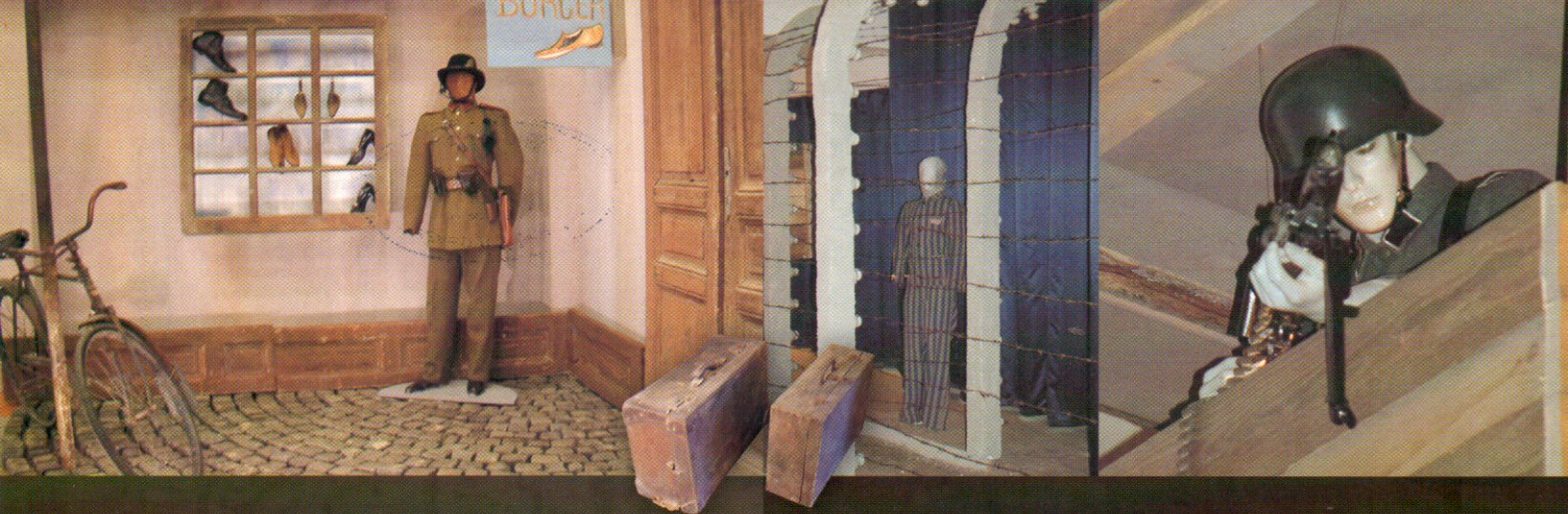
A Vas Megyei Közgyűlés
Kulturális és Ifjúsági Bizottsága
Szombathely Megyei Jogú Város
Kulturális és Társadalmi
Kapcsolatok Bizottsága

O'ras – Nádas Kft
Első Bálózók Szalonja Jelmezkölcsönző

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

A kiállítás ideje alatt folyamatosan megtekinthetők:

Bárány László: *A soá napja. Holokauszt Vas megyében* (2004) és Varga Ágota: *Porrajmos–Cigány holokauszt* (2000) című dokumentumfilmek

Soá és pharrajimos

Soá: az utóbbi két évtizedben elterjedt héber kifejezés katasztrófát, megsemmisülést jelent. Ma-napság így nevezik az európai zsidóság elpusztítását a második világháború idején.

A kiállításon 23 tabló mutatja be a Vas megyei zsidóság életét az első világhéget követő negyedszázadban. A fennmaradt dokumentumok érzékeltetik az antiszemitizmus jelenlétét és a zsidótörvények hatását a helyi társadalomban, majd a német megszállás utáni gettósítást és deportálást. A tárlókban elhelyezett liturgikus tárgyak az egykor sokszínű vallásos életet reprezentálják. A megyeszékhelyen felállított gettó térképén a legjelentősebb városi zsidó intézmények láthatók. A sarokban kialakított jelenet arra a történetre emlékeztet, amikor a hatósági tiltások ellenére egy keresztény leány karonfogva sétált a város főterén sárgacsillagos barátnőjével, s ezért internálták. Az 1944 májusában és júniusában működő szombathelyi gettóba nemcsak a helybelieket, hanem a megyei zsidóság jelentős részét is beköltöztették. 1944. július 4-én szállították el a városból az izraelitákat, hogy pár nappal később Auschwitz-Birkenauban megsemmisítsék őket. Erre emlékeztetnek a munkatábor berendezését szimbolizáló tárgyak: az őrtorony fegyveres őrrrel és a szögesdrót kerítés. Emlékezzél, hirdette egykoron a márványtábla a vasvári zsinagóga falán, s úgy tűnik ő sem kerülhette el népe sorsát.

Több ezer cigány lakott Vas megyében a trianoni békeszerződés után. Részben letelepülten éltek a falvak és városok cigánytelepein, részben életmódjukból fakadóan (pl. a teknővájók) folyton vándoroltak. E belsőleg tagolt és sokszínű csoportok közös jellemzője a társadalmi perifériára szorítottság. A helyi hatóságok elsősorban igazgatásrendészeti, közegészségügyi és kriminalisztikai problémaként tekintettek rájuk.

Az első világháború idején született belügyminiszteri rendelet e népcsoportot a hatóságok kiszolgáltatottjaivá tette. Korlátozott jogokkal rendelkező másodrangú állampolgárokká váltak. Ellenőrzésükre folyamatosan tartottak cigányrazziákat. 1944-ben az addig diszkriminált csoportok a rasszista törekvések áldozataivá váltak. Szeptemberben a férfiakat önálló cigány munkaszolgálatos századokba sorozták be, majd a nyilas hatalomátvétel után megkezdődött faji alapú üldözésük és megsemmisítésük. 1944. november 3-án gyűjtötték össze a megyei cigányság nagy részét Szombathelyen.

Előbb a komáromi Csillagerődbe szállították őket, majd onnét németországi koncentrációs táborokba: Dachaubá és Ravensbrückbe. Hasonló sors várt rájuk, mint a nácizmus többi áldozatára. A megyében maradtak összegyűjtésére és kitelepítésére 1945 márciusában tett újabb kísérletet a nyilas kormányzat, az akkori zilált viszonyok között kevés eredménnyel. A pharrajimos cigány szó jelentése szétaprítani, elpusztítani. Az utóbbi évtizedben vált a cigány holokauszt szinonimájává.